

ПИСЬМЕННА В. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри міжнародного права і міжнародних відносин

ЛЕВІАФАН АБО ФІКЦІЯ? ДЕРЖАВА У РОБОТАХ РАННІХ СОЦІОЛОГІВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Перші соціологічні дослідження міжнародного права сягають початку ХХ століття, однак навіть у наш час соціологія не є стандартним підходом для аналізу природи міжнародного права. Вживання терміну «соціологія міжнародного права» неоднозначно сприймається науковцями: якщо сучасні дослідники (К. Кавагучі, О. Мережко та М. Хірш) використовують це поняття для позначення галузі соціології права, то більш консервативні співавтори Енциклопедії з міжнародного права Макса Планка обмежуються лише «соціологічним підходом». Як зауважено українським вченим О. Мережком, для соціології міжнародного права характерний «цікавий парадокс» (Мережко А. А. Социология международного права: понятие, методология, проблемы. 2012, с. 297); хотілося б додати, що «парадокс» по відношенню до соціології міжнародного права можна вживати і у множині.

Розуміння того, що соціологія міжнародного права сповнена суперечливих ідей, є важливим з огляду на необхідність ознайомлення з не схожими концепціями держави М. Губера та Ж. Сселя. Як зауважив польський дослідник П. Штомка, соціологія — це наука плюралізму підходів (Sztompka P. One Sociology or Many? http://www.uk.sagepub.com/upm-data/28470_Patel_Chapter_One.pdf); однак в даному випадку, йдеться не тільки про плюралізм, але і про залежність висновків вчених від зовнішньополітичного курсу держави, наявної ідеології та кореспондуючих до неї традицій викладання правових дисциплін. Адже цілком логічною видається та обставина, що випускник *summa cum laude* Берлінського університету Макс Губер сприймав міжнародну правосуб'єктність держави як факт. Його французький колега, Жорж Ссель, ідентифікував державу як суспільну спільноту, а справжніми суб'єктами міжнародного права вважав агентів-правителів, у меншій мірі — агентів-посадовців, а відтак будь-яку правосуб'єктність держави заперечував.

Для М. Губера, застосування соціологічного підходу до міжнародного права було доцільним через схожість функціонування суспільства людей та «суспільства держав». В опублікованій у 1910 році роботі «Підвалини соціології міжнародного права», М. Губер ототожнює державу з Великою Силою, сповненим егоїстичних інтересів гобівським Левіафаном (Delbruck. *Max Huber's Sociological Approach to International Law Revisited*. 2007. с. 97). За М. Губером, цивілізована нація має егоїстичні інтереси та зумовлені ними цілі, а колективні інтереси

«Левіафанів» є ідеальним джерелом міжнародного права. Недарма у Рішенні по справі про Пальмовий острів, використовується таке визначення М. Губера— «міжнародне право, як право загалом, ставить ціллю забезпечення співіснування різних інтересів, які варті правового захисту» (Daniel-Erasmus Khan. *MaxHuberasArbitrator: ThePalmas (Miangas) CaseandOtherArbitrations*. 2007. с. 146).

Губерівська держава наділена духом нації — набором моральних цінностей, що зумовлює особливий характер, формує особистість та врештітрансформує націю (перед-політичну спільноту, з квазі-природним характером) у державу. «Похіть та жадібність» до війни, за термінологією М. Губера, є свідченням раннього етапу розвитку держави; подібно до живого організму, «загибель» держав є результатом неможливості пристосування до навколишнього середовища.

Тоді як М. Губер порівнював державу із живим організмом та обґрунтовував обов'язковість міжнародного права з позицій сили, Ж. Ссель, як представник солідаристського підходу в рамках соціології міжнародного права, вбачав у міжнародному праві перспективу до розмиття суверенітету держави, налагодженню міжнародної співпраці на засадах солідарності та створення глобального уряду, представники якого обиралися б від професійних корпорацій (A. Cassese. *RemarksonScelle'sTheoryof«RolesSplitting» (dedoublementfonctionnel) inInternationalLaw*, 1990, с. 213.). Заперечення солідаристом суверенітету було і закономірністю, і даниною часу: на початку XX століття, як зазначив М. Коскенніемі, у французьких наукових колах точилися гострі дискусії щодо обґрунтованості використання концепції «юридичної особи» (M. Koskenniemi. *TheGentleCivilizerofNations: TheRiseandFallofInternationalLaw 1870—1960*, 2001, с. 266), тому не викликає подиву той факт, що професор СорбонниЖорж Ссель державу сприймав як «юридичну фікцію», а міжнародну правосуб'єктність індивіда обґрунтовував теорією «подвійної функціональності». На думку Ж. Сселя, тільки індивід може приймати раціональні рішення. Отож, держава — це фікція, а істинні суб'єкти міжнародного права — індивідууми, які поділяються на правителів (вищих посадових або правлячих осіб держави, які в тій чи іншій мірі можуть приєднатися до вислову Людовіка XIV «Держава — це я!» —президент, прем'єр-міністр, монарх), посадовців (осіб, які безпосередньо впливають на творення міжнародного права, забезпечують міжнародно-правовий примус та сприяють вирішенню спорів, які виникають з нього) та інших осіб, які використовують міжнародне право для задоволення власних потреб. Сама назва теорії «подвійної функціональності» не випадкова, адже автор в ній вказує на те, що агент-правитель чи агент-посадовець може діяти або в інтересах національних, або в інтересах міжнародної спільноти.

Два вчених зі світовим ім'ям, один період творчості — і дві абсолютно різні «соціології міжнародного права», щоілюструють ідейне

протистояння між представниками потенційної держави-агресора з її непорушним суверенітетом задля відгородження від тиску світового співтовариства, та представниками ймовірної держави-жертви, для якої використання міжнародного права задля розмивання концепції суверенітету гарантує відносну безпеку. Видається логічним, що моделі держави М. Губера та Ж. Сселя і у наш час можуть бути використані для аналізу міжнародного права, а роботи перелічених вчених являють собою унікальні, неординарні та яскраві дослідження соціальної природи міжнародного права, вартими їх наступного вивчення.

ЧИПКО М. В.

Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
аспирант кафедры международного права и международных отношений

УЧАСТИЕ УКРАИНЫ В ЕВРОПЕЙСКОМ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОМ СООБЩЕСТВЕ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Украина всегда была ориентирована на установление длительного сотрудничества с Европой в энергетической сфере. В последние годы это сотрудничество стало еще более тесным и продуктивным. Украина принимает участие во многих европейских энергетических программах и является участником основных договоров, регулирующих данную сферу.

Первым шагом к установлению такого сотрудничества стало подписание Энергетической хартии 1991 года (The Energy Charter Treaty and related documents. A legal framework for international energy cooperation — [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://www.encharter.org>). С этого момента было принято множество нормативно-правовых актов, которые способствовали реформированию энергетического комплекса Украины и предоставили нашему государству возможность присоединиться к европейской правовой системе рыночного регулирования энергетики, что усилило заинтересованность во взаимовыгодном использовании украинского энергетического потенциала. Результатом этой деятельности и свидетельством максимального сближения между Украиной и Европой стало вступление Украины в Энергетическое сообщество в 2011 году.

Энергетическое Сообщество — это объединение между Европейским Союзом и Восточно-европейскими странами. Афинский договор об учреждении сообщества выступает в качестве обязывающего для сторон соглашения об учреждении интегрированного рынка нефти, природного газа и электроэнергии (а в дальнейшем возможно и других